

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI MOBIL ILOVALARNING XORIJIY TILLARNI MUSTAQIL O'RGANISHDA O'QUVCHI AVTONOMIYASINI RIVOJLANTIRISHDAGI PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Munajat Abdurakhimova

Webster University in Tashkent

E-mail: munojatturayeva732@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21511326>

Annotatsiya: Mazkur maqolada sun'iy intellekt asosidagi mobil ilovalarning xorijiy tillarni mustaqil o'rganishda o'quvchi avtonomiyasini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, adaptiv ta'lim, shaxsiylashtirilgan o'quv muhiti, metakognitiv ko'nikmalar va motivatsiyani oshirishdagi o'rni ilmiy-nazariy jihatdan yoritilib, ularni ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilish masalalari muhokama etiladi.

Abstract: This paper examines the pedagogical potential of AI-powered mobile applications in promoting learner autonomy in foreign language learning. It discusses the role of adaptive learning, personalized instruction, metacognitive skills, and motivation enhancement while highlighting the effective integration of artificial intelligence technologies into modern language education.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, mobil ilovalar, learner autonomy, m-learning, adaptiv ta'lim.

Kirish

Raqamli transformatsiya ta'lim tizimining barcha bosqichlariga jadal kirib kelishi natijasida xorijiy tillarni o'qitish metodikasi ham tubdan yangilanmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, bulutli platformalar, mobil qurilmalar va sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining rivojlanishi o'quvchilarga an'anaviy auditoriya mashg'ulotlari bilan cheklanmagan holda, istalgan joy va vaqtda bilim olish imkoniyatini yaratmoqda. Ayniqsa, mobil ilovalar til o'rganish jarayonini yanada moslashuvchan, interaktiv va shaxsiylashtirilgan shaklga keltirib, mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlovchi muhim pedagogik vositaga aylanmoqda.

Bugungi kunda ta'limning asosiy maqsadi o'quvchiga tayyor bilimlarni yetkazish emas, balki uni mustaqil ravishda bilim olishga, o'z faoliyatini rejalashtirishga, o'zlashtirish jarayonini nazorat qilishga va natijalarini baholashga o'rgatishdan iborat. Shu sababli xorijiy til ta'limida "o'quvchi avtonomiyasi" tushunchasi alohida ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

So'nggi yillarda ChatGPT, Duolingo Max, ELSA Speak, Memrise AI, Quizlet AI va boshqa sun'iy intellekt asosidagi ilovalarning keng ommalashuvi xorijiy tillarni o'rganish jarayoniga yangicha yondashuvlarni olib kirdi. Ushbu platformalar nafaqat bilim beruvchi vosita, balki o'quvchining motivatsiyasini oshiruvchi,

metakognitiv ko'nikmalarini rivojlantiruvchi va umrbod ta'lim kompetensiyalarini shakllantiruvchi pedagogik muhit vazifasini ham bajaradi. Shu jihatdan sun'iy intellekt asosidagi mobil ilovalarning o'quvchi avtonomiyasini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Nazariy asos

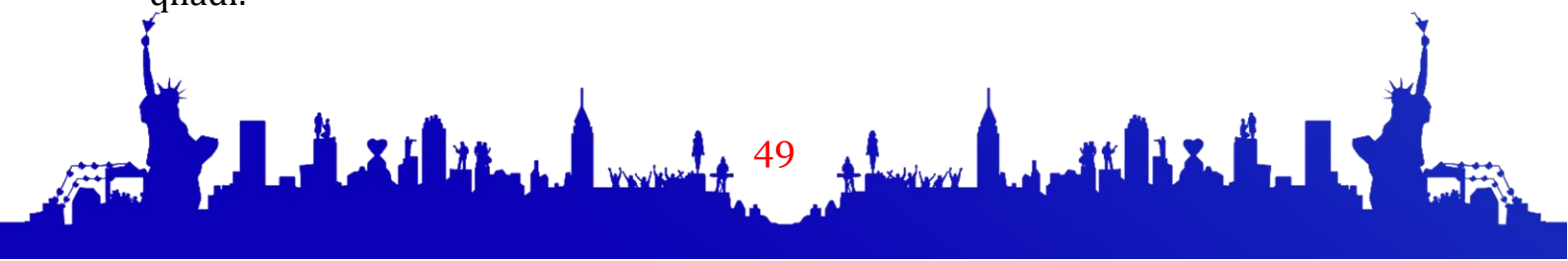
O'quvchi avtonomiyasi tushunchasi zamonaviy xorijiy til metodikasining eng muhim nazariy kategoriyalaridan biridir. Mazkur tushunchani ilmiy muomalaga birinchi bo'lib Holec (1981) kiritgan bo'lib, u avtonomiyani **"o'z o'qishini boshqarish uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyati"** sifatida ta'riflaydi. Ushbu yondashuvga ko'ra, o'quvchi o'quv maqsadlarini belgilashi, o'quv mazmunini tanlashi, mos strategiyalarni qo'llashi va o'z natijalarini mustaqil baholashi lozim.

Little (1991) ushbu nazariyani yanada rivojlantirib, avtonomiya faqat mustaqil ishlash emas, balki refleksiya, tanqidiy fikrlash va o'z faoliyatini tahlil qilish kompetensiyalarini ham qamrab olishini ta'kidlaydi. Uning fikricha, haqiqiy avtonom o'quvchi o'z bilimlarini baholay oladi, xatolaridan xulosa chiqaradi va kelgusidagi o'quv faoliyatini mustaqil rejalashtiradi.

Benson (2011) esa o'quvchi avtonomiyasini pedagogik, psixologik va ijtimoiy omillar uyg'unligi sifatida ko'rib chiqadi. Olimning fikricha, avtonomiya faqat o'quvchining individual sifati emas, balki ta'lim muhiti, o'qituvchining metodik yondashuvi va zamonaviy texnologiyalar bilan ham uzviy bog'liqdir. Demak, mobil ilovalar va sun'iy intellekt texnologiyalari avtonomiyani rivojlantirishning muhim tashqi omillaridan biri hisoblanadi.

Mobil ta'lim (m-learning) konsepsiyasini tadqiq qilgan Kukulska-Hulme (2022) mobil qurilmalarning asosiy ustunligi ularning moslashuvchanligi, uzluksizligi va kontekstga bog'liqligida ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, mobil ta'lim auditoriya bilan cheklanmaydi, balki kundalik hayotning barcha jabhalarida davom etadigan uzluksiz o'quv jarayonini ta'minlaydi. Sun'iy intellekt ushbu imkoniyatlarni yanada kengaytirib, foydalanuvchining o'quv tarixi, qiziqishlari va bilim darajasiga asoslangan shaxsiy tavsiyalarni taqdim etadi.

Bugungi kunda konstruktivizm, konnektivizm va o'z-o'zini boshqaruvchi ta'lim (Self-Regulated Learning) nazariyalari ham sun'iy intellekt asosidagi mobil ilovalar faoliyatining ilmiy asosini tashkil etmoqda. Mazkur yondashuvlar o'quvchini passiv tinglovchi emas, balki faol bilim yaratuvchisi sifatida talqin qiladi.

Tahlil va muhokama

Sun'iy intellekt asosidagi mobil ilovalar xorijiy tillarni o'rganish jarayonida shaxsiylashtirilgan ta'limni ta'minlash orqali an'anaviy metodlardan sezilarli darajada farq qiladi. Masalan, ChatGPT o'quvchining savollariga individual javob berish, grammatik xatolarni tahlil qilish, matnlarni tahrirlash va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Duolingo Max foydalanuvchining javoblarini tahlil qilib, murakkablik darajasini avtomatik ravishda moslashtiradi hamda mashqlarni individual ehtiyojlarga mos ravishda tavsiya etadi.

Mazkur platformalarning umumiy xususiyati shundaki, ular o'quvchining faolligini oshirish bilan birga, o'z-o'zini nazorat qilish va refleksiya qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Har bir bajarilgan mashqdan so'ng o'quvchi darhol natijani ko'radi, xatolarining sabablarini tushunadi va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar oladi. Bu esa metakognitiv kompetensiyalarni rivojlantirib, o'quvchini o'z ta'limi uchun mas'ul shaxsga aylantiradi. Biroq sun'iy intellektdan foydalanishda ayrim cheklovlar ham mavjud. Akademik halollik masalasi, foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish, algoritmlarning xolisligi hamda sun'iy intellektga ortiqcha bog'lanib qolish ehtimoli zamonaviy ta'lim oldidagi dolzarb muammolar hisoblanadi.

Shu sababli eng samarali model sun'iy intellekt va o'qituvchi faoliyatining integratsiyasiga asoslangan **gibrid ta'lim modeli** hisoblanadi. Bunda sun'iy intellekt individual o'quv faoliyatini qo'llab-quvvatlasa, o'qituvchi metodik rahbar, mentor va fasilitator sifatida o'quvchini to'g'ri yo'naltiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt asosidagi mobil ilovalar xorijiy tillarni mustaqil o'rganishda o'quvchi avtonomiyasini rivojlantirishning innovatsion pedagogik vositasi hisoblanadi. Ular shaxsiylashtirilgan ta'limni tashkil etish, adaptiv o'quv trayektoriyasini yaratish, tezkor teskari aloqa berish hamda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish orqali ta'lim samaradorligini oshiradi.

Biroq sun'iy intellektning ta'limdagi muvaffaqiyati faqat texnologik imkoniyatlar bilan emas, balki uni zamonaviy pedagogik metodlar, o'qituvchining metodik rahbarligi va o'quvchining faol ishtiroki bilan uyg'unlashtirish darajasiga ham bog'liq. Kelajakda sun'iy intellekt, adaptiv ta'lim va mobil texnologiyalar integratsiyasi xorijiy til ta'limini yanada shaxsiylashtirilgan, samarali va o'quvchi markazli tizimga aylantirishi kutilmoqda. Shu bois sun'iy intellekt asosidagi mobil ilovalardan oqilona va ilmiy asoslangan tarzda foydalanish zamonaviy ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Holec, H. (1981). *Autonomy and Foreign Language Learning*. Pergamon.

2. Little, D. (1991). Learner Autonomy 1. Authentik.
3. Benson, P. (2011). Teaching and Researching Autonomy (2nd ed.). Routledge.
4. Kukulska-Hulme, A. (2022). Mobile-Assisted Language Learning. Wiley.
5. Viberg, O., Khalil, M., & Baars, M. (2023). Education and Information Technologies.
6. Zawacki-Richter, O. et al. (2019). IJETHE.

